

YRITYSTUKIEN TUTKIMUSJAOSTOSTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN (4/2019) KUMOAMINEN

1 Nykytila

Parlamentaarinen yritystukityöryhmä (TEM/1766/00.04.01/2017) ehdotti loppuraportissaan 5.4.2018, että yritystukineuvottelukunnan toimintaa vahvistetaan tutkimusjaostolla. Raportin mukaan yritystukien vaikuttavuudesta ja yritystukijärjestelmän kehittämisestä ei ollut riittävästi tietoa saatavilla poliittiselle päätöksenteolle ja yhteiskunnalliselle keskustelulle. Yritystukien vaikuttavuusarviointeja ei oltu tehty kattavasti ja arviointien tutkimusmetodologiat eivät olleet riittävän laadukkaita.

Valtioneuvoston asetuksessa yritystukien tutkimusjaostosta (4/2019) 1 §:ssä säädetään työ- ja elinkeinoministeriön yritystukineuvottelukunnan yhteydessä toimivasta riippumattomasta yritystukien tutkimusjaostosta. Asetus tuli voimaan 15.1.2019. Asetuksen 2 §:ssä säädetään tutkimusjaoston tehtävistä ja 3 §:ssä kokoonpanosta. 4–8 §:ssä säädetään puheenjohtajan ja jäsenten määräämisestä sekä toimikaudesta, tutkimusjaoston toiminnasta, sihteeristä, työjärjestyksestä sekä palkkioista ja korvauksista. Tutkimusjaosto perustettiin vuonna 2019 (ns. parlamentaarisen yritystukityöryhmän suositus).

Asetuksen 2 §:n mukaan tutkimusjaoston tehtävänä on tuottaa informaatiota yritystukijärjestelmän kehittämisestä sekä edistää vaikuttavuuden arvioinnin laatua ja tutkimuksen hyödyntämistä politiikanteossa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tutkimusjaoston tehtävänä on arvioida yritystukijärjestelmää ja erityisesti: 1) laatia vuosittain arvio yritystukijärjestelmän kehittämisestä; 2) kehittää vaikuttavuuden tutkimusmetodologiaa; ja 3) tehdä riippumattomia arvioita yritystuista. Tutkimusjaosto voi esittää hankittavaksi tutkimuksia ja selvityksiä tähän tarkoitukseen käytettävissä olevilla määrärahoilla tai muulla rahoituksella tehtävänsä hoitamiseksi. Tutkimusjaosto julkistaa vuosittain arvion yritystukijärjestelmän kehittämisestä. Tehtävänsä hoitamiseksi se voi tilata tutkimuksia ja selvityksiä.

Tutkimusjaostolla ei ole yritystukijärjestelmää koskevaa päätösvaltaa. Tutkimusjaosto on valtionhallinnon toimielin, joka ei käytä julkista valtaa.

Yritystukien tutkimusjaosto julkaisi toimikaudella 1.4.2019 – 31.3.2023 asetuksen 2 § 1 kohdan mukaisesti arviot yritystukijärjestelmän kehittämisestä. Vuosiraportit ja taustaraportit ovat saatavilla tutkimusjaoston internet -sivuilta osoitteessa <https://tem.fi/tutkimusjaosto>. Työ- ja elinkeinoministeriö toteutti keväällä 2023 kyselyn tutkimusjaoston jäsenille sen toiminnasta (itsearviointi). Asetuksen 2 § 2 kohdan mukainen vaikuttavuuden tutkimusmetodologian kehittäminen koettiin ongelmalliseksi ja sitä toivottiin muutettavan. Kyselyn pohjalta esitettiin yhdeksi toimenpiteeksi tutkimusjaoston omaa aktiivisuutta julkisuudessa ajankohtaisista asioista.

Valtioneuvosto asetti 16.3.2023 yritystukien tutkimusjaoston kokoonpanon toimikaudelle 1.4.2023–31.3.2027 (VN/18185/2023). Toimikaudella 1.4.2023–31.3.2027 tutkimusjaostoon kuuluvat puheenjohtaja tutkimusjohtaja Heli Koski (Etna) ja neljä muuta jäsentä, jotka ovat professorit Timo Kuosmanen (Turun yliopisto), Minna Martikainen (Vaasan yliopisto), Topi Miettinen

(Handelshögsskolan) ja Hannu Vartiainen (Helsingin yliopisto). Tutkimusjaoston 16.3.2023 asetetun kokoonpanon toimikausi päättyy asetuksen kumoamiseen voimaantuloon.

2 Yksityiskohtaiset perustelut

Työ- ja elinkeinoministeriö ei ole voinut resurssisyistä nimetä tutkimusjaoston käyttöön asiantuntijasihteeriä 1.1.2023 jälkeen, jolloin asiantuntijasihteerinä työskennellyt erityisasiantuntijan viranhaltija siirtyi toisen työnantajan palvelukseen. Maaliskuussa 2023 asetettu jaosto päätti lokakuun 2023 lopussa keskeyttää toiminnan, kunnes työ- ja elinkeinoministeriö nimeää sen käyttöön asiantuntijasihteerin. Tutkimusjaosto tilasi syksyllä 2023 tutkimuksen Vihreän siirtymän ja digitalisaation tuista Suomessa.

Riippumattomia yritystukia koskevia tutkimuksia tehdään mm. yliopistojen ja tutkimuslaitosten toimesta. Talouspolitiikan arviointineuvosto arvioi hallituksen talouspolitiikan onnistumista ja tähän luettaneen kuuluvaksi myös yritystuet yhtenä talouspolitiikan keinona. Lisäksi Valtiontalouden tarkastusvirasto on tehnyt tuloksellisuustarkastuksia, joiden kohteena on aika ajoin ollut myös yritystuet, esimerkiksi koronatukien kohdentumista ja hallinnointia¹ ja elpymis- ja palautumissuunnitelman toimeenpano².

Työ- ja elinkeinoministeriö on perustanut yritystukirekisterin vuonna 2021, joka sisältää tiedot SEUT sopimuksen 107 artiklan mukaisten edellytysten täyttämistä EU valtioneuvoston, niiden kehityksestä ja kohdentumisesta, vuodesta 2020 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriö jatkaa yritystukien kehityksen seuraamista. Valtioneuvosto on perustanut Datahuonepilotin vuosille 2023 – 2025. Datahuoneen tavoitteena on tuottaa ajantasaisia rekisteritietoja hyödyntävää, aikaisempaa tarkempaa ja nopeatempoisempaa analyysiä yhteiskunnallisten ja poliittisten ratkaisujen vaikutuksista.

Yritystukineuvottelukunnan työ jatkuu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Lisäksi laki taloudelliseen toimintaan myönnettävän tuen yleisistä edellytyksistä (429/2016) määrittää hyvän yritystuen edellytyksiä. Työ- ja elinkeinoministeriö on toteuttanut vuosina 2019, 2021 ja 2023 tilannekatsauksen eri hallinnonalojen tekemistä vaikuttavuuden arvioinneista sekä laatinut yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa valtioneuvoston tukien arviointisuunnitelman. Tukiohjelmista on arvioitu tai päätetty arvioida 65 %. Vaikuttavuustutkimuksia on tehty myös Suomessa enenevässä määrin kontrafaktuaalimenetelmillä, joiden soveltamista Euroopan komissio edellyttää yli 150 miljoonan euron suuruisilta tukiohjelmilta. Ministeriöt vastaavat omien tukiohjelmiansa vaikuttavuuden arvioinnista ja arviointien tilaamisesta riippumattomilta tahoilta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on päättänyt lakkauttaa yritystukien tutkimusjaoston osana työ- ja elinkeinoministeriön ydintoimintoanalyysia ja säästötoimia. Tutkimusjaoston toiminta ei ole valtioneuvoston näkökulmasta täysin välttämätöntä ministeriön tukemana toimintana. Ministeriö arvioi, että yritystukia koskeva tutkimus jatkuu myös kilpailun rahoituksen avulla, vaikka tutkimusjaoston toiminta ei jatkuisi erillisenä työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamana toimintona.

Lausuntokierrosta ei ole järjestetty, koska asetuksen kumoamisella arvioidaan olevan lähinnä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Yritystukien tutkimusjaoston lakkauttamisesta on pyydetty valtiovarainministeriön kommentit. Asetuksen kumoamisella ja yritystukien tutkimusjaoston toiminnan lakkauttamisella arvioidaan olevan muutoin vain vähäisiä vaikutuksia, minkä vuoksi laajempaa lausuntokierrosta ei nähty tarpeelliseksi.

Tällä valtioneuvoston asetuksella kumotaan valtioneuvoston asetus yritystukien tutkimusjaostosta (4/2019).

¹ <https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/10/VTV-Tarkastus-13-2021-Koronaepidemian-johdosta-myonnetty-suorat-yritystuet.pdf>

² <https://www.vtv.fi/app/uploads/2023/11/VTV-Tarkastus-14-2023-Elpymis-ja-palautumissuunnitelman-toimeenpano.pdf>

Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 5 päivänä huhtikuuta 2024.
Asetuksen kumoaminen on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä (VN/5914/2024).
Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

Vaikutukset:

Yritystukien tutkimusjaoston toiminnan lakkauttamisella aikaansaadaan toimintamenosäästöjä, mikä lisäksi vähentää työ- ja elinkeinoministeriön hallinnollista raskautta.

Toimivalta:

Asetuksen kumoaminen Valtioneuvoston päätöksellä perustuu VNOS 3§ Valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistavat yleiset asiat kohtaan 3) valtioneuvoston asetukset.
PL 119.2 §

Esitys:

Valtioneuvosto antaa asetuksen yritystukien tutkimusjaostosta annetun valtioneuvoston asetuksen kumoamisesta.